

УДК 321

Особливості інституціональної системи політики як структуруючої основи простору її реалізації

О.В. БАШТАННИК

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ, Україна, E-mail: polit.dnepr2011@gmail.com

Авторське резюме

Виокремлено основні параметри інституціональної системи політики в рамках методології політико-інституційної парадигми політичної науки. На сьогодні актуалізуються дослідження суб'єктивно-практичних особливостей сприйняття, формування та функціонування інституціонального порядку як одного з факторів впливу на інституціональну систему поряд із традиційним (класичним) аналізом зовнішніх, структурно-організаційних її складових.

Конкретизовано змістовне наповнення сутнісного визначення політичного інституту як центрального актора інституціональної системи суспільства. З огляду на сукупність властивостей, якими політичний інститут наділяється в теоріях політико-інституційної парадигми, є доцільним конкретизувати його сутнісне визначення як складного комплексу цінностей, які актори політики інтеріоризують та захищають, норм і правил, які вони формулюють та яким слідують, а також структур, що проектується для організації взаємодії під час комунікації з приводу реалізації владних відносин.

Окреслено сучасні акценти та перспективні актуальні тенденції дослідницьких розробок інституційного простору політики. Можливо виокремити два основні аспекти, що вимагають особливої уваги як при дослідженні трансформації сутності інституту в політичній науці, так і окремих параметрів інституціональної системи: динаміка змін та якість функціонування.

Ключові слова: політичний інститут, політико-інституційна парадигма, інституціональне середовище, інституціональна система, інституціональний порядок, інституціоналізована практика, інституціональна угода.

Characteristics the institutional system of politics as the structured basis of its implementation space

O.V. BASHTANNYK

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk, Ukraine, E-mail: polit.dnepr2011@gmail.com

Abstract

The basic parameters of the institutional system of politics in the framework of the methodology of political-institutional paradigm of political science are highlighted. For today are actualized research of subjective-practical features of perception, formation and functioning institutional order as one of the factors influencing the institutional system alongside with the traditional (classical) analysis of external, structural and organizational its components.

Substantive content of the essential definition of a political institution as a central actor in the institutional system of society are concretized. Given the set of properties that political institution endowed in the theories of political-institutional paradigm, it is appropriate to specify its essential definition as a complex set of values that actors of politics internalize and protect, norms and rules that they formulate and followed and also structures projected for interaction during the communication on the implementation of power relations.

Modern accents and perspective actual trends in research developments of the institutional space of politics are defined. It is possible to distinguish two main aspects that require special attention as at research of the institute essence transformation in political science and the specific parameters of institutional system: the dynamics of changes and quality of operation.

Key words: political institution, political-institutional paradigm, institutional system, the institutional order, institutionalized practice, institutional agreement.

Постановка проблеми. У процесі політичної комунікації при диференціації ролей її учасників модифікуються також інституційні феномени, що покликані регулювати взаємодію акторів при розподілі влади як основного

ресурсу в політичній системі. Утвердження поняття інституту в політичній науці та розгляд його основних характеристик були початковими етапами інституційних досліджень, пізніше розширення аналітичного інструментарію

політичної теорії стало відповіддю на ті виклики, що їх внесла до порядку денного політична практика. Серед таких факторів впливу можна вказати на відокремлення нормативної та структурної компоненти інституту, з'ясування зворотного зв'язку між активністю індивідів та організацією їх об'єднань, роль особистісної та групової ідентичності в процесі інституційних трансформацій і т.д. На сьогодні важливо дослідити те, яким чином відбувається формування і на якій основі реалізується функціонування інституціональної системи політики, як інституційні феномени формують політичний простір та модифікуються під впливом його властивостей.

Аналіз досліджень і публікацій з даної проблематики вказує на недостатність сутнісної характеристики окремих феноменів інституційного простору політики, врахуванні їх взаємовпливу при реалізації владних відносин у реальному політичному процесі. Безперечно, такі вчені, як Л.Л. Бунецький, С.В. Патрушев, С.М. Єлісеєв, А.В. Зайцев здійснили великий вклад у розвиток загальної інституційної теорії, суттєво збагативши її понятійно-категоріальний апарат та методологічний базис. Втім, змістовна наповненість окремих концептів політико-інституційних досліджень потребує розширеного дослідження та конкретизації визначальних складових особливостей.

Мета дослідження полягає у розкритті характерних особливостей інституціональної системи політики як структуруючої основи простору її реалізації. Ця мета реалізується через виконання наступних завдань: 1) виокремити основні параметри інституціональної системи політики в рамках методології політико-інституційної парадигми політичної науки; 2) конкретизувати змістове наповнення сутнісного визначення політичного інституту як центрального актора інституціональної системи; 3) виділити сучасні особливі акценти та перспективні актуальні тенденції дослідницьких розробок інституційного простору політики.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в політичній науці можливо спостерігати наявність деякої розмитості комплексного визначення інституту – максимально точні дефініції його сутності формулюються фактично з елементами класифікації інституційних феноменів. Так, у найзагальнішому вимірі пропонується підхід, згідно з яким політичний інститут складається з: 1) політичного встановлення – комплекс формальних і неформальних принципів, норм, правил, що обумовлюють і регулюють діяльність індивіда в політиці; 2) політичного утворення, або установи, організації – певним чином організоване об'єднання індивідів, політична структура; 3) стійкого типу політичної поведінки, що виражається у певній системі колективних дій, процедури, механіз-

мі [14, с. 32]. Таким чином, політико-інституційна теорія має два об'єкти аналізу – в полі дослідження вчених залишаються інституційна структура, поряд з чим актуалізується вивчення стійких зразків практик міжіндивідуальної взаємодії, які можуть бути інституціоналізованими формалізованим чином. Фундатори сучасної політологічної теорії нового інституціоналізму Дж. Марч та Й. Олсен переосмислили глибинну сутність політичного інституту в першу чергу як відносно стійкого набору правил та організаційних практик (що вбудовані в систему розуміння і ресурсів), який є гнучким до переваг та очікувань індивідів, а також відносно незалежним від їх волі та змін зовнішніх обставин [16, р. 10]. В теорії нового інституціоналізму вчені вбачають за можливе в якості інституційних феноменів розглядати правила гри, організації та гравців [10, с. 3-4], які диференціюються та визначаються як рівноправні політичні інститути. Таким чином, сукупність політичних інститутів як феноменів політичної реальності у сучасному світі не є гомогенною за складом – структурно, навіть позасистемні (але не антисистемні) політичні організації можливо розглядати в політичній теорії як цілком рівноправні політичні інститути.

Отже, правила гри можуть бути формальними процедурами та неформальними конвенціями, комбіноване дослідження яких дозволить створити реалістичну картину політичного процесу в просторі його перебігу. Одним з таких процесів можливо визначити інституціональний дизайн, який важливо диференціювати від інституціональної системи як структурного феномена політики, що не завжди розрізняється вченими. Так, А.В. Зайцев під інституціональним дизайном розуміє «сукупність, внутрішнє поєднання та структурування інститутів публічної політики, за якого вони загалом являють собою дещо цілісне та єдине – іншими словами, систему інститутів» [5]. Але саме цілеспрямована реалізація процесу інституціонального дизайну політичного елітою, а також частково стихійний розвиток процесу інституційного дизайну і призводить до структурування інституціональної системи політики. Наприклад, процес інституційного дизайну (що здійснюється з метою трансформації традиційних інститутів політичної системи), як частина практичної реалізації політики, зазвичай проходить три базові фази: легалізації (організаційно-правове формування інституту) та легітимізації, соціалізації та інтеріоризації (відповідність нормам демократії, адаптація його у суспільній свідомості) та зростання ефективності інституту (організаційні та самоорганізаційні процеси) [1, с. 120-136]. Інституційний дизайн не є моделюванням організацій як структурних елементів політичної системи – він стосується моделювання створених людиною способів обмеження (фактич-

но, впорядкування) взаємодії між індивідами, що визначають систему стимулів у суспільстві [10, с. 7]. Тому некоректно ототожнювати інституціональний дизайн, а тим більше інституційний дизайн політики з інституціональною системою політики, оскільки фактично процес порівнюється із структурою, що у випадку латентного і де в чому ірраціональному моделюванні інституційного дизайну є методологічно невідповідним. Можна припустити, що застосування поняття інституціонального дизайну дозволяє акцентувати на неформальній організації політичної сфери суспільного життя, однак для цього більш відповідно використовувати поняття інституціонального порядку, про який буде йти мова дещо пізніше.

Зрозуміло, що говорити про становлення політичного інституту слід не лише в сенсі розбудови його організаційної структури або впровадження в дію певного правила – інституціоналізація повинна також відбутися як трансформація інтерпретативної схеми у свідомості індивіда, яка використовується ним для вибору стратегії індивідуальної чи колективної дії [12]. Ідеальною є ситуація, за якої формальні та неформальні правила, а також їх трансформація в процесі інституціоналізації співпадуть – таким чином реалізується принцип конгруентності у функціонуванні політичного інституту [14, с. 31]. Значно частіше виникає явище «подвійної інституціоналізації» – наявності інституційних форм, що діють одночасно і не перебувають у логічній згоді: наприклад, співіснування запроваджених законодавчим шляхом демократичних інститутів та радянських політичних практик, що функціонують на рівні традиційної легітимності в середині інститутів. Д. Норт в цьому випадку вказує на конфлікт формальних та неформальних норм [9, с. 114-118], регулюючий вплив яких на політичну систему може перебувати в стані взаємодоповнення, взаємозаміщення чи конфронтації. Але феномен норми продовжує своє існування в інституційному аналізі, що вказує на елемент наступності в розвитку політико-інституційної парадигми політичної науки. Своє якісне обґрунтування отримує гіпотеза про еволюційний розвиток політико-інституційної теорії, що в певні періоди призводить до якісних трансформацій її сутності в загальному вигляді та місця в політичній науці. Поняття політико-інституційної парадигми репрезентує структуровану політико-інституційну теорію, конкретизація окремих напрямків теоретизування в рамках котрої дозволяє концептуалізувати її як феномен метатеоретичного порядку, на рівні існування якого формується комплексна дослідницька стратегія фундаментальної наукової теорії. Для ефективної реалізації перетворень в політичній системі суспільства необхідно врахувати вплив основних параметрів інституціональної системи політики – інсти-

туціонального середовища, інституціональної угоди та інституціоналізованої практики. Їх змістовну сутність у загальному вигляді було концептуалізовано С.В. Патрушевим [12] завдяки проведенню аналітичних розробок у рамках переважно нового інституціоналізму політико-інституційної парадигми політичної науки. Це дозволяє дослідникам за певними критеріями диференціювати якість функціонування політичних інститутів та динаміку їх трансформації на різних рівнях реалізації політики під дією чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Так, інституціональний порядок володіє досить значним впливом на політичну систему суспільства в цілому, незважаючи на те, що, як конструкт певних інституціоналізованих політичних практик, фактично є однією із складових параметрів інституціональної системи. В свою чергу, інституціоналізовані практики реалізуються акторами політики в просторі інституційного політичного дискурсу, дослідження якого вимагає розгляду відносин влади, що невід'ємно існують у соціально-рольовій стратифікації такого роду комунікації. Через це розподіл ролей у будь-якому інституційному дискурсі має асиметричний характер – внаслідок того, що певний спосіб концептуалізації фактів, подій, суспільних реалій нав'язують домінуючі актори інституційного спілкування [11, с. 196]. Реалізація влади навіть в обмеженому інституційними правилами політичному просторі, які в демократичній політичній системі відповідають не лише нормам закону, але і нормам права, все одно здійснюється з елементами примусу. Важливо визначити те, яким чином це може поєднатися з активністю індивіда на мікрорівні політичного процесу, а інституціоналізована дискурсивна практика є тим механізмом, який дозволяє перейти від розуміння змісту індивідуальної політичної дії до особливостей здійснення її в структурі макрополітичного процесу [14, с. 32]. Тобто, на сьогодні важливо дослідити не лише механізми, за рахунок яких інституціональна система організує політичний простір, а також і зворотний вплив окремих параметрів інституціональної системи на особливості її структурування як цілісної та впорядкованої сукупності політичних інститутів.

Отже, безперечно важливим для функціонування будь-якого інституту є характер інституціонального середовища – сукупності діючих правил і санкцій (формальних або неформальних), що утворюють соціальні, політичні та юридичні рамки взаємодії між людьми і забезпечують інформацію та процедури для координації дій [15, с. 143]. Цей параметр ілюструє механізми того, як загальне середовище впливає на окремі політичні інститути, та, в той же час, формується ними – оскільки, як відзначають Дж. Марч та Й. Олсен, саме інститути

в основному продукують елементи порядку та передбачуваності в суспільстві [16, р. 4]. Втім, порядок тут не слід оцінювати в якості виключно позитивного явища, адже структурування політичних відносин відбувається на основі різного типу правил, багаторазове відтворення яких і перетворюється на елемент інституціонального порядку. Особливо це стосується неформальних правил – звичаїв, практик організації взаємодії з приводу реалізації владних відносин, що можуть бути досить стійкими та є відповідними до норм традиційної політичної культури. Вони ґрунтуються часто на персоналізованих зв'язках та неформальних каналах комунікації та підривають функціонування офіційних політичних інститутів. За таких умов можливе потрапляння до інституціональних ям – типу середовища, в якому одночасно присутня необхідність інституційних змін та відсутні інституціональні механізми для їх реалізації; а також утворення інституціональних пустот – середовища на певній частині політичного простору, в якому відсутні будь-які інституційні утворення (норми, структури та ін.) [4, с. 60-61]. За відсутності проектів офіційної влади у формалізованому вигляді починають розвиватися неформальні зразки регулюючих норм, що заповнюють ці простори у відповідності до власної логіки реалізації управління. Утворення мереж суспільних об'єднань на основі використання ресурсу міжособистісної довіри робить проблематичним формування масових політичних об'єднань – від партій до політичних рухів. Така особливість політичного процесу фрагментує інституціональний порядок та виводить певну частину простору суспільного життя з-під контролю соціальних інститутів, що повинні здійснювати необхідне регулювання. Тут інтерес представляє феномен безособової довіри до політичної організації держави, оскільки саме він закріплює інституціональне представництво (універсальний соціальний контракт) та є його передумовою [13, с. 529-530]. Звісно, принцип представницького правління є формальним, процедурно складовою демократичного типу урядування і сам по собі не гарантує функціонування політичної системи згідно з ідеалами ліберальної демократії. Для цього його слід наповнити реальним змістом через подолання дефіциту легітимності інституціонального макропорядку, котрий на рівні національної держави можна утвердити через вільну і легальну участь громадськості, що легітимує політичну владу [12]. На цьому рівні функціонування політичних інститутів вченим слід звертати увагу на комунікаційні аспекти вказаного процесу, оскільки вони є особливо актуальними під час реалізації демократичних перетворень. В середовищі ж сучасної міжнародної політики за право встановлювати основи порядку в останні десятиліття ведеться боротьба між двома інституціональ-

ними утвореннями – суверенною державою та наднаціональними політичними інститутами міждержавних об'єднань.

Наступним важливим параметром інституціональної системи є певного роду інституціональна угода, що конституюється на основі угоди (контракту) між окремими індивідами відносно додаткових обмежень їх діяльності [15, с. 144]. Такі угоди більш коректно визначати як інституційні, оскільки вони необов'язково закріплюються формально-документальним шляхом, часто проявляють себе як становлення деякого типу інституціонального порядку, що пов'язує учасників взаємодії грою за певними правилами у вигляді виконання зобов'язань інституційної угоди. Це може бути вимушений компроміс із політичними опонентами задля підтримання ефективної рівноваги в політичній системі [2, с. 126], або частково стихійне формування та підтримка неефективної рівноваги в політичній системі зацікавленими політичними акторами – конструювання інституціональної пастки [3, с. 23]. Найбільш точно сенс цього явища висловив Д. Норт, який зазначав свого часу, що інститути формуються необов'язково для того, щоб бути соціально ефективними – вони створюються в інтересах тих, хто впливає на їх формування [9, с. 33]. Пізніше індивідуальні та групові інтереси таких акторів політики можуть змінитися, або відбудеться їх усунення від влади та участі в політичних процесах, але майбутнє інституціональної системи вже є вирішеним – в ній зростає ефект перешкодження трансформаціям (path dependence effect).

Цей феномен, за Д. Нортом, відображає блокуючу роль інститутів при спробі чинити вплив на характер соціальних змін, а також вказує на здатність суспільства до збереження основної траєкторії соціального розвитку за рахунок властивої йому соціальної структури [9, с. 33]. Такі пастки, окрім суто функціонального дисбалансу, призводять також до формування відповідних установок відносно самої необхідності існування інститутів політичного та соціально-економічного регулювання суспільного життя. Замість утвердження довіри до демократичних політичних та інших інститутів (наприклад, інституту приватної власності) і процедур відбувається її падіння щодо офіційної влади взагалі – індивіди починають використовувати практики поведінки, які були затребуваними в дотрансформаційний період, масова активність громадян характеризується тенденціями політичної апатії та абсентеїзму [6]. В якості можливого виходу із подібної ситуації є сенс розглядати еволюційні перетворення в руслі поступового реформування системи, але більш вірогідним каталізатором інституціональних трансформацій вчені називають сильний зовнішній шок – потрясіння різного генезису, що не залишає шансів для

укорінення інституційної пастки (наприклад, розпад імперського центру) [3, с. 32]. Втім, сам по собі вплив чинників зовнішнього характеру навряд чи призведе до усталення більш демократичних інститутів та інституціоналізованих практик взаємодії індивідів у політичній системі, а тим більше коли цей вплив володіє дестабілізуючим характером. В такому разі одні неформальні практики можуть бути замінені на інші, також незаконно ефективні практики, які, через наявність зовнішніх для стабільності системи загроз, будуть ще більше зміцнюватися.

Відтак ще одним важливим параметром інституціональної системи слід назвати інституціоналізовану практику, яка характеризує реалізацію інституційних угод в даному інституціональному середовищі, тобто є колективною дією, що виявляється як породженням, так і середовищем індивідуальної дії [15, с. 144]. При проведенні суспільно-політичних досліджень, на думку С.О. Максева, саме практики індивідів щодо конструювання, реконструювання та відтворення інститутів – інституціоналізовані дії – є більш важливими, аніж самі по собі інститути [8, с. 19].

Згідно з теорією нового інституціоналізму, правові основи для інституціонального порядку відтворюються головним чином завдяки тому, що відповідні норми отримують ціннісне обґрунтування та застосовуються в різноманітних практиках. Формальні інститути починають ефективно працювати лише тоді, коли підтримуються відповідними неформальними нормами та практиками. Як вказує Д. Норт, щоб бути ефективними, інститути повинні стабільно відтворюватися в основних своїх параметрах [9, с. 61]. Балансування на межі необхідності впровадження змін та збереження стабільності в політичній системі обумовлюється не лише кон'юнктурними інтересами та короткотерміновими стратегіями провладних чи позасистемних впливових політичних гравців, а також історичним минулим народу та території, обмеженої сучасним державним кордоном.

Необхідно зауважити, що передумови зниження ступеня ефективності інституту можуть бути «вмонтованими» ще на етапі проектування інституту, коли його розробниками з певних причин ігноруються обмеження у виконанні загальних (зниження невизначеності, регулювання та ін.) та спеціальних (пов'язаних з метою створення інституту та сферою його застосування) функцій [7]. У процесі функціонування політичний інститут як актор суспільних відносин здатен постійно відтворювати закладені у нього дестабілізуючі елементи для виникнення певного ступеня неефективності у нормах, правилах та процедурах, які він продукує. Процес інституційних змін носить інкрементний, а не дискретний характер (навіть за дис-

кретних за часовою тривалістю трансформацій) через укорінення неформальних обмежуючих правил у суспільстві. Формальні правила можливо змінити через юридичну процедуру, проте обмеження культурного характеру (традиції та звичаї), що пов'язують минуле, сьогодення та майбутнє – є більш стійкими для волевольних зусиль навіть наділених владою суб'єктів політики [9, с. 21]. Аналітичне поле інституціональних та інституційних досліджень за використання координат вказаної структури та окреслених параметрів інституціональної системи, на перший погляд, надміру розширюється. Але комплексний аналіз усіх можливих передумов формування та формалізації суспільно-політичних відносин сприяє виробленню коректних прогнозів щодо трансформації інституціональної системи та окремих її складових.

Висновки. На сьогодні однією із важливих функцій політичних інститутів у суспільстві можна назвати продукування цінностей, якими в своїх політичних практиках повинні керуватися персоніфіковані та колективні актори інституціональної системи, якщо вони прагнуть бути учасниками політичного процесу в просторі поширення певного типу інституціонального порядку.

Аналіз основних параметрів інституціональної системи за використання загальної стратегії із дослідницьких підходів політико-інституційної парадигми політичної науки дозволяє вказати на поступове розширення змістовної концептуалізації феномена політичного інституту. З огляду на сукупність властивостей, якими інститут наділяється в теоріях політико-інституційної парадигми, є доцільним конкретизувати його сутнісне визначення як складного комплексу цінностей, які актори політики інтеріоризують та захищають, норм і правил, які вони формулюють та яким слідує, а також структур, що проєктуються для організації взаємодії під час процесу комунікації з приводу реалізації владних відносин.

Можливо виокремити два основні аспекти, що вимагають уваги як при дослідженні трансформації сутності інституту в політичній науці, так і окремих параметрів інституціональної системи: динаміка змін та якість функціонування. Процесуальний аспект інституціонального аналізу пов'язаний із розкриттям механізмів того, як реалізується інституціоналізація стійких практик суспільно-політичної взаємодії на нормативному чи структурному рівні, а також їх видозміна під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища. Дослідження якісних характеристик функціонування політичних інститутів у суспільно-політичних процесах обумовлено необхідністю оцінювання потенціалу легітимності та ефективності інституційного типу утворень в політиці. На сьогодні

ні актуалізується дослідження внутрішніх або суб'єктивно-практичних особливостей сприйняття, формування та функціонування інституціонального порядку як одного із основних факторів впливу на інституціональну систему.

Поряд із цим класичний аналіз зовнішніх (по відношенню до індивідуального сприйняття), структурно-організаційних складових інституціональної системи не втрачає свого значення та евристичної цінності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бунецький Л.Л. Інституційний дизайн сучасної української політики: криза ідентичності та конфлікт інтересів [Текст] / Л.Л. Бунецький // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2010. – Вип. 19. – С. 120–136.
2. Гельман В. Из огня да в полымя? Динамика изменений постсоветских режимов в сравнительной перспективе [Текст] / В. Гельман // Ойкумена. – Н., 2006. – Вып. 4 (X). – С. 119–150.
3. Гельман В. Россия в институциональной ловушке [Текст] / В. Гельман // Pro et Contra. – 2010. – Июль–Октябрь. – С. 23–38.
4. Гриценко А.А. Институциональная архитектура: объект, теория и методология [Текст] / А.А. Гриценко // Постсоветский институционализм / под ред. Р.М. Нуреева, В.В. Дементьева. – Д. : Каштан, 2005. – С. 49–74.
5. Зайцев А.В. Институциональный дизайн публичной политики и институционализация диалога государства и гражданского общества [Электронный ресурс] / А.В. Зайцев. – Режим доступа: <http://politika.snauka.ru/2014/07/1768>
6. Елисеев С.М. Институциональная эффективность импорта демократических институтов: сравнительный анализ опыта России и стран Восточной Европы [Электронный ресурс] / С.М. Елисеев. – Режим доступа: <http://www.rarn.ru/?grup=573&doc=1661>.
7. Кристиневич С.А. Идентификация причин потерь институциональной эффективности на различных этапах жизненного цикла институтов [Электронный ресурс] / С.А. Кристиневич. – Режим доступа : elibrary.bsui.by/bitstream/123456789/19784/1/Кристиневич.pdf.
8. Макеев С.А. Социальные институты: классические трактовки и современные подходы к изучению [Текст] / С.А. Макеев // Проблеми розвитку соціологічної теорії. Трансформація соціальних інститутів та інституціональної структури суспільства. – К. : Соціологічна асоціація України, Ін-т соціології НАН України. – 2003. – 597 с.
9. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционир. экономики [Текст] : пер. с англ. / Д. Норт. – М. : Начала, 1997. – 180 с.
10. Норт Д. Пять тезисов об институциональных изменениях [Электронный ресурс] : пер. с англ. / Д. Норт. – Режим доступа : <http://old.research.by/pdf/1999n4r01.pdf>
11. Пастернак Т.А. Основні підходи до аналізу інституційного дискурсу у сучасній лінгвістиці (методологічний аспект) [Текст] / Т.А. Пастернак // Наук. вісн. ВНУ ім. Л. Українки. – 2011. – № 6. – С. 195–199.
12. Патрушев С.В. Гражданская активность: институциональный подход. Перспективы исследования [Электронный ресурс] / С.В. Патрушев. – Режим доступа : http://www.civisbook.ru/files/File/Patrushev_2009_6.pdf.
13. Патрушев С.В. Доверие, гражданское участие, политика: опыт «старых» и «новых» демократий [Текст] / С.В. Патрушев. // Россия реформирующаяся. – М., 2008. – № 7. – С. 518–540.
14. Патрушев С.В. Институционализм в политической науке [Текст] / С.В. Патрушев // Институциональная политология: Современный институционализм и политическая трансформация России / Под ред. С.В. Патрушева. – М. : ИСП РАН, 2006. – С. 7–42.
15. Патрушев С.В. Институциональная политология в российской перспективе [Текст] / С.В. Патрушев // Политическая концептология. – 2011. – № 4. – С. 142–148.
16. March J.G. Elaborating the «New Institutionalism» [Text] / J.G. March, J.P. Olsen // Working Paper. – 2005. – № 11. – 28 p.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2015

REFERENCES:

1. *Bunetskyi L.L.* Instytutsiinyi dyzain suchasnoi ukrainiskoi polityky: kryza identychnosti ta konflikt interesiv (The institutional design of modern Ukrainian politics: identity crisis and conflict of interest). *Suchasna ukrainska polityka. Polityky i politolohy pro nei*, 2010, Vyp. 19, P. 120–136.
2. *Gel'man V.* Iz ognja da v polymja? Dinamika izmenenij postsovetskih rezhimov v sravnitel'noj perspektive (Out of the fire into the frying pan? Dynamics of changes in the post-Soviet regimes in a comparative perspective). *Ojkumena*, 2006, Vyp. 4 (X), P. 119–150.
3. *Gel'man V.* Rossija v institucional'noj lovushke (Russia in the institutional trap). *Pro et Contra*, 2010, Ijul'–Oktjabr', P. 23–38.
4. *Gricenko A.A.* Institucional'naja arhitektonika: ob'ekt, teorija i metodologija (The institutional architectonics: object, theory and methodology) / *Postsovetskij institucionalizm, D., Kashtan*, 2005, P. 49–74.
5. *Zajcev A.V.* Institucional'nyj dizajn publichnoj polityki i institucionalizacija dialoga gosudarstva i grazhdanskogo obshhestva (The institutional design of public policy and the institutionalization of dialogue between the state and civil society). - Regime to access: <http://politika.snauka.ru/2014/07/1768>

6. *Eliseev S.M.* Institucional'naja jeffektivnost' importa demokraticeskikh institutov: sravnitel'nyj analiz opyta Rossii i stran Vostochnoj Evropy (Institutional effectiveness of the democratic institutions import: a comparative analysis of the practice of Russia and Eastern Europe). Regime to access: <http://www.rapn.ru/?grup=573&doc=1661>.
7. *Kristinevich S.A.* Identifikacija prichin poter' institucional'noj jeffektivnosti na razlichnyh jetapah zhiznennogo cikla institutov (Identification of the causes of the institutional effectiveness loss at various stages of the institutions life cycle). Regime to access: elib.bsu.by/bitstream/123456789/19784/1/Kristinevich.pdf.
8. *Makeev S.A.* Social'nye instituty: klassicheskie traktovki i sovremennye podhody k izucheniju (Social institutions: the classical interpretation and contemporary approaches to the study) // *Problemy rozvytku sotsiologichnoi teorii. Transformatsiia sotsialnykh instytutiv ta instytutsionalnoi struktury suspilstva. K., Sotsiologichna asotsiatsiia Ukrainy, In-t. sotsiologii NAN Ukrainy, 2003, 597 p.*
9. *Nort D.* Instituty, institucional'nye izmeneniya i funkcionir. jekonomiki : per. s angl. (Institutions, institutional changes and the function of economy). M., *Nachala*, 1997, 180 p.
10. *Nort D.* Pjat' tezisov ob institucional'nyh izmenenijah : per. s angl. (Five theses about the institutional changes). Regime to access: <http://old.research.by/pdf/1999n4r01.pdf>
11. *Pasternak T.A.* Osnovni pidkhody do analizu instytutsiinoho dyskursu u suchasni linhvistytsi (metodologichnyi aspekt) (The basic approaches to the analysis of institutional discourse in modern linguistics (methodological aspect)). *Nauk. visn. VNU im. L. Ukrainky*, 2011, № 6, P. 195–199.
12. *Patrushev S.V.* Grazhdanskaja aktivnost': institucional'nyj podhod. Perspektivy issledovaniya (Civil activity: the institutional approach. Prospects for the research). Regime to access: http://www.civisbook.ru/files/File/Patrushev_2009_6.pdf.
13. *Patrushev S.V.* Doverie, grazhdanskoe uchastie, politika: opyt «staryh» i «novyh» demokratij (The trust, civic participation, politics: the experience of the «old» and «new» democracies). *Rossija reformirujushhajasja*, 2008, № 7, S. 518–540.
14. *Patrushev S.V.* Institucionalizm v politicheskoj nauke (Institutionalism in political science) // *Institucional'naja politologija: Sovremennyyj institucionalizm i politicheskaja transformacija Rossii*. M., ISP RAN, 2006, S. 7–42.
15. *Patrushev S.V.* Institucional'naja politologija v rossijskoj perspektive (Institutional Political Science in the Russian perspective). *Politicheskaja konceptologija*, 2011, № 4, S. 142–148.
16. *March J.G.* Elaborating the «New Institutionalism» // Working Paper. – 2005. – № 11. – 28 p.

Баштанник Оксана Віталіївна – кандидат політичних наук, викладач
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Адреса: 49010, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72
E-mail: polit.dnepr2011@gmail.com

Bashtannyk Oksana Vitaliyivna – PhD in political science, lecturer
The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university
Address: 72, Gagarin Av., Dnipropetrovsk, 49010, Ukraine
E-mail: polit.dnepr2011@gmail.com